

ÖĞRENCİ KONSEYİ SEÇİMLERİNDE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEMOKRATİK TUTUMLARI (GAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Zihni MEREY*

Selahattin KAYMAKCI**

Gökçe KILIÇOĞLU***

Özet

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğrenci konseyi seçimlerine yansımalarını ortaya koymaktır. Araştırmada betimsel yöntemden yararlanılmıştır. Araştırma, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi programında okuyan toplam 409 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları olarak Genç (2009) tarafından geliştirilen "Demokratik Tutum Ölçeği" ile seçime katılan öğretmen adaylarının imza sirküleri kullanılmıştır. Veriler, SPSS 10.0 paket programı aracılığıyla betimsel analiz, bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans analizi yapılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı; buna karşın anne ve baba eğitim durumu, aylık gelir, öğrenim şekli ve öğrenim gördükleri sınıf değişkenlerine göre bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı, Sosyal Bilgiler, Demokratik Tutum, Tutum Ölçeği, Öğrenci Konseyi

Giriş

Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin topluma uyum sağlamalarını ve bu konuda edindikleri bilgi ve birikimleri yaşama geçirebilecekleri donanımları kazandırmayı sağlayan bir derstir. Bu anlamda sosyal bilgiler dersi vatandaşlık, insan hakları ve demokrasinin gelişmesi ve yaygınlaşmasında ülke ve dünya ailesinin bir ferdi olarak bireyin sorumluluğunu yerine getirmesinde önemli yararlar sağlar (Tezgel, 2008). Bununla birlikte Sosyal Bilgiler, küreselleşen dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşı olarak gençlerin, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur (NCSS, 1992). Diğer bir anlatımla Sosyal Bilgiler öğretimiyle iyi vatandaş yetiştirmek amaçlanmaktadır. İyi vatandaş ise, demokratik beceri ve değerlere sahip, bilimsel düşünmeye açık, insan haklarına saygılı, işbirliği içinde çalışabilen, cumhuriyet sevgisi ve demokrasi bilinci gelişmiş, haklarını bilen ve sorumluluk sahibi insandır. İyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmek demo-

* Arş. Gör.; Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

** Dr.; Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

*** Arş. Gör.; Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

kratik eğitim sonucunda kazanılması beklenen demokratik tutumla olur. Bilindiği gibi demokrasi, insan temel hak ve özgürlüklerini koruyan, vatandaşlar arasında eşitliği sağlamaya çalışan ve çoğunluğun yönetimine dayalı bir yönetim biçimidir (Karslı, 2006). Ancak demokrasi, dünyada bir anda ortaya çıkmış ve isteyen her toplumun hemen gerçekleştirebileceği bir yönetim ya da yaşam biçimi değildir. İnsanoğlu bunu gerçekleştirmek için büyük uğraşlar vermiştir ve hâlen de vermektedir. Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin açtığı demokrasi yolunda güvenle yürüeyebilmek için demokrasinin gereği olan davranışları kazanmış ve demokrasinin temel ilkelerini benimsemiş özgür bireylere ihtiyaç vardır (Kuzgun, 2000). Dolayısıyla bireylere verilecek demokrasi eğitimi ve bu eğitimin niteliği demokratik bir toplum düzeni kurmanın önkoşullarından birini oluşturmaktadır.

Eğitim-öğretim kurumları demokratik birey yetiştirme görevini demokratik vatandaşlık eğitimi aracılığıyla yerine getirmektedirler. Demokratik vatandaşlık eğitimi, bireylere her türlü değer, hak ve özgürlükleriyle ilgili bir bilincin kazandırılmasını amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu eğitim, okul öncesinden yükseköğretime kadar devam eden süreç ve bu süreçte demokratik tutum ve değerlerin çeşitli öğrenim yaşantıları aracılığıyla kazandırılmasını kapsamaktadır (Bilgen 1994; Büyükkaragöz, 1995; Garrison, 2003; Rowland, 2003).

Demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak algılamak ve bir değer olduğunu benimsek öğrencilere kazandırılmak istenen demokratik tutumla olur. Tutum, bireyin bir kavram, olgu veya obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli biçimde oluşturan bir eğilim (Kağıtçıbaşı, 1996); demokratik tutum ise bireylerin fırsat ve imkân eşitliği, özgürlük ve adalet gibi temel kavram ve değerleri yasalarla belirlenen sınırlar çerçevesinde bir yaşam tarzı olarak hayata geçirdiği davranışlar bütünüdür (Büyükkaragöz ve Üre, 1994). Demokrasi değerleri ancak tutum ve davranışlar düzeyinde yaşantısal olarak kazanılabilir. Tutum ve davranışa dönüşmeyen demokratik değerler zamanla kaybolur. Demokratik tutum düzeyleri yüksek kişiler, ilişkiler kurabilen, kendi kendine karar verebilen, eleştirel düşüncelere açık olan, insancıl, yapıcı ve yaratıcıdırlar (Tekin ve diğ., 2009).

Demokrasinin geliştirilmesi büyük ölçüde o toplumda yaşayan insanların anlayış, beceri ve tutumlarına bağlıdır. Bu anlayış, beceri ve tutumlara sahip bireylerin yetiştirilme sorumluluğu aile, medya, okul gibi kurumlara düşmektedir. Ancak burada okulun sorumluluğunu ayrı bir yerde tutmak gerekir. Çünkü okul planlı, programlı olarak demokratik yurttaşın eğitim sorumluluğunu üstlenmektedir. Özellikle demokratik politik kültürün henüz oluşmadığı ya da oluşma sürecinde olduğu toplumlarda, bu konuda okula düşen görev ve sorumluluk daha da artmaktadır (Doğanay, 1997). Çünkü demokratik yaşam kültürünü ve demokratik değerleri kazandırma görevi, okulun ve eğitim programlarının temel görevleri arasında sayılmaktadır (Davies, 1999; Blair, 2003; Kınal, 2000) Böylelikle bireyler, geleceğin toplumunda demokratik bir kişilik geliştirecek, iyi bir vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını, hak ve özgürlüklerini bilecek ve ülkesinin gelişimi için çalışıp örnek birer vatandaş olabileceklerdir (Gürbüz, 2006).

Demokrasi değerlerinin insan yaşamında etkin rol alması ve toplum tarafından çoğulcu bir anlayışla sahiplenmesi, demokrasinin yaygınlaştırılması için, dünyada ve Türkiye’de birçok çalışma yapılmaktadır. Türkiye’de bu çalışmaların bir kısmının okullarımızda çeşitli isimler altında uygulandığı bilinmektedir. Bunlardan biri ilköğretim ve ortaöğretim okullarında uygulanan *Demokrasi Eğitimi ve Okul Projesi*,

diğeri ise yükseköğretimde uygulanan *Öğrenci Konseyi'*dir.

Öğrenci konseyi, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 7. ve 65. maddelerine dayanılarak Yükseköğretim kurumlarında öğrencilerin kendi aralarında demokratik usullerle bir araya gelip kurdukları bir birimdir. Öğrenci Konseyi Organları; "Bölüm/Program /Anabilim Dalı/Anasanat Dalı Öğrenci Temsilcisi", "Bölüm/Program /Anabilim Dalı/Anasanat Dalı Öğrenci Temsilcileri Kurulu", "Fakülte/Yüksekokul/ Konservatuvar/Meslek Yüksekokulu /Enstitü Öğrenci Temsilcisi", "Öğrenci Konseyi Genel Kurulu", "Öğrenci Konseyi Kurultayı Divan Kurulu", "Öğrenci Konseyi Yönetim Kurulu", "Öğrenci Konseyi Denetleme Kurulu" ve "Öğrenci Konseyi Başkanı"ndan oluşur. Öğrenci konseyinin amacı, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına kayıtlı öğrencilerin eğitim, sağlık, spor ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması ve geliştirilmesinde haklarını gözetmek, ulusal çıkarlar konusunda duyarlı olmalarını sağlamak, yükseköğretim kurumları yönetim organları ile öğrenciler arasında etkili bir iletişim kurarak öğrencilerin beklenti ve isteklerini yönetim organlarına iletmek ve öğrencilerin eğitim-öğretim konusundaki kararlarına katılımını sağlamaktır (YÖK, 2005).

Demokratik tutumla ilgili olarak ülkemizde çok ve çeşitli sayıda araştırmalar yapılmıştır. Öğretmenlerle yapılan bir araştırmada katılımcıların % 88'inin militan demokrasi anlayışını benimsedikleri görülmüştür (Doğanay ve diğ., 2004). Bununla birlikte Akpınar ve Turna (2004) ilköğretim öğretmenlerinin demokrasi eğitimini gerekli gördüklerini ve bunu Avrupa Birliği ile özdeş tuttuklarını; Yurtseven (2003) ortaöğretim öğretmenlerinin çoğunlukla katılımcı, hoşgörülü, eşitlikçi bir demokrasi anlayışına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Okul yöneticilerinin demokratik tutumları ile öğretmenlerin demokratik değerleri arasındaki ilişkiyi konu edinen araştırmada ise okul yöneticilerin demokratik tutum düzeylerinin öğretmenlerin demokratik değerlerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Karadağ, ve diğ., 2006).

Üniversite öğrencilerinin demokratik tutumlarıyla ilgili yapılan bir araştırmada öğrencilerin hoşgörü, uzlaşma, özgürlük gibi temel demokratik değerleri benimsediği; ancak bu değerlerin uygulanması boyutunda öğrencilerin demokratik değerlere uygun olmayan tutumlar sergilediği görülmüştür (Ayhan Türkbat, 2005). Bununla birlikte öğretmen adaylarına yönelik olarak yapılan bir araştırmada; öğretmen adaylarının büyük bir kısmının demokratik değerlere yeterince sahip olmadığı saptanmıştır (Çankaya ve Seçkin, 2004). Ayrıca başka bir araştırmada demokratik tutum düzeyi düştükçe öğrencilerde nevrotik eğilimlerin arttığı, buna karşın kendini gerçekleştirme ve sosyal ilişkilerde yeterlik düzeylerinin düştüğü tespit edilmiştir (Karahan ve diğ., 2006). Genç ve Kalafat (2007) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarının cinsiyetlerine ve öğrenim şekillerine göre demokratik tutumları ile ilgili görüşleri arasında farklılık olduğu, öğrenim gördükleri sınıflara, anabilim dallarına, annelerinin ve babalarının öğrenim durumlarına göre farklılık olmadığı saptanmıştır. Buna ilaveten Ercoşkun ve Nalçacı (2008) yapmış oldukları araştırmada, sınıf öğretmeni adayların demokratik tutum ve empatik becerileri arasında herhangi bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Görüldüğü üzere öğretmenler, üniversite öğrencileri ve öğretmen adaylarının demokratik tutumları ilgili olarak bu araştırmada ulaşılabilen çalışmaların genellikle katılımcıların demokratik tutumları ve bu tutumlarını etkileyen faktörler üzerinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Buna karşın ilgili literatür tarandığında öğrencilere demokratik tutum kazandırmada ve demokratik katılımı sağlanmasında etkin rol

oyनayan öğrenci konseylerine pek yer verilmediği göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, öğrenci konseyi seçimlerinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının bilimsel olarak tespit edilmesinin bu alanda bulunan eksikliğin giderilmesine katkı yapacağına inanılmaktadır. Ayrıca öğrenci konseyi seçimlerinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının bilinmesinin gelecekte yapılacak olan çalışmalar için faydalı olacağı düşünülerek bu araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğrenci konseyi seçimlerine yansımada durumunu ortaya koymaktır. Araştırmayla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumları ne düzeydedir?
2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumları, öğretmen adaylarının;
  - a) *cinsiyetine,*
  - b) *sınıf düzeyine,*
  - c) *öğretim türüne,*
  - d) *aylık gelir durumuna,*
  - e) *anne eğitim durumuna ve*
  - f) *baba eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?*
3. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenci konseyi seçimlerine katılma oranı;
  - a) *cinsiyete,*
  - b) *sınıf düzeyine ve*
  - c) *öğretim türüne göre nasıl bir değişim göstermiştir?*

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Bilindiği gibi betimsel yöntem, verilen bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasındaki olası ilişkileri ortaya çıkarmak için yürütülen araştırmalarda kullanılan yöntemdir (Çepni, 2005). Kaptan'a göre (1998) betimsel yöntemle yürütülen araştırmalarda "durum nedir?", "neredeyiz?", "ne yapmak istiyoruz?", "nereye, hangi yöne gitmeliyiz?" gibi sorulara o güne ait verilere dayanarak cevap bulmak amaçlanır (Kaptan, 1998).

Araştırmanın çalışma grubunu Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı okuyan 409 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi

Araştırmada temel veri toplama aracı olarak Genç (2009) tarafından geliştirilen demokratik tutum ölçeği kullanılmıştır. Demokratik tutum ölçeğinin geliştirilme süreci şu şekildedir: "Araştırmanın verileri anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Anketin hazırlanmasında, üniversite gençliğinin demokratik tutum ve davranışları olabilecek özellikler yerli ve yabancı kaynaklar taranarak ortaya konulmuş ve gençlerin bu yöndeki görüşlerini yansıtabilecekleri ifadeler maddeleştirilmiştir. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, gençlerin cinsiyetleri, hangi fakültede öğrenim gördükleri, ailelerinin aylık

geliri, babalarının ve annelerinin öğrenim durumunu belirlemeye yönelik kişisel bilgilerden oluşmaktadır. İkinci bölüm ise, üniversite gençliğinin demokratik tutum ve davranışları ile ilgili görüşlerini almaya yönelik hazırlanan 26 ifadeden oluşmaktadır. Ankette yer alan ifadelerin karşısında (5= Tamamen Katılıyorum, 4= Katılıyorum, 3= Kısmen Katılıyorum, 2= Katılmıyorum 1= Tamamen Katılmıyorum) biçiminde seçenekler yer almaktadır. Anketin kapsam geçerliği için ilgili alan uzmanlarına gösterilip ifadeler üzerinde tartışılmış, ayrıca 50 öğretmen adayına uygulanıp görüşleri alınarak anlayıp anlamadıkları kontrol edilmiş, dil, anlatım vb. yönlerden gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Anketin güvenilirliğini belirlemek için de Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Buna göre, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.82 olarak bulunmuştur.”

Araştırmada kullanılan diğer bir veri toplama aracı ise öğretmen adaylarının imza sirküleridir. Öğretmen adaylarının imza sirküleri öğrenci konseyi seçimlerine katılma oranlarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Bu bağlamda oylamaya gelen her öğretmen adayından oy kullanmak için ad-soyad-numara-sınıf ve öğretim türü gibi bilgilerini kâğıda yazarak ilgili alana imza atmaları istenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya ilişkin veriler araştırmacılar tarafından 2009–2010 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında 20–30 Kasım 2009 tarihleri arasında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi F Blok dersliklerinde toplanmıştır. Veriler toplanırken araştırmacılar tarafından öğretmen adaylarının verdikleri cevapların tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacağı ve adayların kimliklerinin gizli tutulacağı hatırlatılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan demokratik tutum ölçeğinden elde edilen veriler, SPSS 10.0 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Bu bağlamda demokratik tutum ölçeğinin analizinde betimsel analiz, bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. İmza sirkülerinin analizinde ise betimsel analizden yararlanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırmada demokratik tutum ölçeği ile imza sirkülerinden elde edilen verilerden hareketle aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine İlişkin Bilgiler

CİNSİYET	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Bayan	217	53.1
Erkek	192	46.9
TOPLAM	409	100.0

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyetlerine ilişkin bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarından 217’si (%53.1) bayan, 192’si (%46.9) ise erkektir. Dolayısıyla demokratik tutum ölçeğine yanıt veren öğretmen adaylarının çoğunluğunu %53.1’lik oranla bayanların oluşturduğu söylenebilir.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine İlişkin Bilgiler

SINIF DÜZEYİ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Birinci Sınıf	133	32.5
İkinci Sınıf	104	25.4
Üçüncü Sınıf	81	19.8
Dördüncü Sınıf	91	22.2
TOPLAM	409	100.0

Öğretmen adaylarının sınıf düzeyleriyle ilgili bilgiler Tablo 2’de ele alınmıştır. Buna göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarından 133 kişi (%32.5) birinci sınıfta, 104 kişi (%25.4) ikinci sınıfta, 81 kişi (%19.8) üçüncü sınıfta ve 91 kişi (%22.2) ise 4. sınıfta öğrenim görmektedir. Tablodan hareketle demokratik tutum ölçeğini yanıtlayan öğretmen adaylarının büyükten küçüğe doğru birinci sınıf (%32.5), ikinci sınıf (%25.4), dördüncü sınıf (%22.2) ve üçüncü sınıf (%19.8) olmak üzere sıralandığı ifade edilebilir.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının Öğretim Türlerine İlişkin Bilgiler

ÖĞRETİM TÜRÜ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Birinci Öğretim	165	40.3
İkinci Öğretim	244	59.7
TOPLAM	409	100.0

Öğretmen adaylarının öğretim türlerine ilişkin bilgilere Tablo 3’te yer verilmiştir. Tablodan öğretmen adaylarından 165 kişinin (%40.3) birinci öğretim, 244 kişinin (%59.7) ise ikinci öğretim öğrencisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda demokratik tutum ölçeğine yanıt veren öğretmen adaylarının çoğunluğunun (%59.7) ikinci öğretim öğrencisi olduğu söylenebilir.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Aylık Gelir Durumuna İlişkin Bilgiler

AİLENİN AYLIK GELİR DURUMU (TL)	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
380 TL ve Aşağısı	36	8.8
380-750 TL	106	25.9
760-1000 TL	97	23.7
1000-1500 TL	105	25.7
1500 TL ve Üzeri	65	15.9
TOPLAM	409	100.0

Tablo 4’te öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelir durumuyla ilgili bilgiler ele alınmıştır. Tabloya bakıldığında öğretmen adaylarından 36 kişinin (%8.8) 380 TL ve altında, 106 kişinin (%25.9) 380-750 TL arasında, 97 kişinin (%23.7) 760-1000 TL

arasında, 105 kişinin (%25.7) 1000-1500 TL arasında ve 65 kişinin (%15.9) 1500 TL ve üzeri aylık gelire sahip ailelere sahip olduğu görülmektedir. Buradan hareketle katılımcıların çoğunluğunun (%75.3) 380 TL ile 1500 TL arası gelir düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna İlişkin Bilgiler

ANNE EĞİTİM DURUMU	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Okuma-Yazma Bilmiyor	54	13.2
İlkokul Mezunu	217	53.1
Ortaokul Mezunu	54	13.2
Lise Mezunu	48	11.7
Üniversite Mezunu	36	8.8
TOPLAM	409	100.0

Tablo 5'te yer verilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarından 54 kişi (%13.2) annesinin okuma-yazma bilmediğini, 217 kişi (%53.1) annesinin ilkokul, 54 kişi (%13.2) annesinin ortaokul, 48 kişi (%11.7) annesinin lise ve 36 kişi (%8.8) ise annesinin üniversite mezunu olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla demokratik tutum ölçeğini cevaplayan öğretmen adaylarının annelerinin çoğunlukla (%53.1) ilkokul mezunu olduğu ifade edilebilir.

Tablo 6: Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna İlişkin Bilgiler

BABA EĞİTİM DURUMU	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Okuma-Yazma Bilmiyor	33	8.1
İlkokul Mezunu	153	37.4
Ortaokul Mezunu	69	16.9
Lise Mezunu	86	21.0
Üniversite Mezunu	68	16.6
TOPLAM	409	100.0

Tablo 6'da öğretmen adaylarının baba eğitim durumuyla ilgili bilgiler ele alınmıştır. Tabloya bakıldığında öğretmen adaylarından 33 kişinin (%8.1) babasının okuma-yazma bilmediğini, 153 kişinin (%37.4) babasının ilkokul, 69 kişinin (%16.9) babasının ortaokul, 86 kişinin (%21.0) babasının lise ve 68 kişinin (%16.6) babasının ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Tablodan hareketle öğretmen adaylarının babalarının da çoğunlukla (%37.4) ilkokul mezunu olduğu ancak babalarının eğitim durumlarının anne eğitim durumuna göre daha üst düzeyde olduğu ileri sürülebilir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt probleminin analizinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinin durumu incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan betimsel analiz sonucu elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 7: Öğretmen Adaylarının Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel Veriler

ÖLÇEK TÜRÜ	N	$\bar{X}$	S
Demokratik Tutum Ölçeği	409	90.23	1.30

Öğretmen adaylarının tutum ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin betimsel veriler Tablo 7’de ele alınmıştır (*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Ölçeğine Verdikleri Cevaplara İlişkin Betimsel Veriler İçin Bkz. Ek 1*). Tablodan araştırmaya katılan 409 öğretmen adayının demokratik tutum ölçeğine verdikleri cevapların ortalamasının =90.23 olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda demokratik tutum ölçeğinden alınabilecek en düşük puanın 26; en yüksek puanın ise 130 ve ölçekten alınan puanların aralıkları ile yorumlanmasının;

- 1 ile 26 puan arası ..... 1 (Tamamen Olumsuz Tutum)
  - 27 ile 52 puan arası ..... 2 (Olumsuz Tutum)
  - 53 ile 78 puan arası ..... 3 (Kısım Olumlu Tutum)
  - 79 ile 114 puan arası ..... 4 (Olumlu Tutum)
  - 115 ile 130 puan arası ..... 5 (Tamamen Olumlu Tutum)
- olduğu düşünülürken öğretmen adaylarının ($\bar{X}=90.23$) olumlu demokratik tutum içerisinde oldukları görülmektedir. Diğer bir anlatımla öğretmen adaylarının demokratik düşünme ve demokratik hareket etme düşüncelerinin pozitif yönde olduğu ileri sürülebilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt probleminin analizinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının çeşitli değişkenler (cinsiyet, sınıf düzeyi, öğretim türü, aylık gelir durumu, anne-baba eğitim durumu ile ikamet edilen bölge) açısından farklı olup olmadığı incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans analizi sonucu elde edilen bulgular aşağıda açıklanmıştır:

a) *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumları, öğretmen adaylarının cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?*

Tablo 8: Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığı İçin t Testi Sonuçları

CİNSİYET	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Bayan	217	91.71	7.72	407	-3.315	.001
Erkek	192	89.10	8.17			

Öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılığına ilişkin t testi sonuçlarına Tablo 8’de yer verilmiştir. Bağımsız gruplar için t testi sonucuna göre öğretmen adaylarının demokratik tutumlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmüştür [$t_{(407)} = -3.315$; $p < .05$]. Bayanların demokratik tutumlarının ortalaması ($\bar{X}=91.71$) iken; erkeklerin demokratik tutumlarının ortalaması ($\bar{X}=89.10$)’dur. Bu bağlamda ortalamalar arasında bayanlar lehine anlamlı bir farklılığın olduğu söylenebilir. Bu bulgu bayanların erkeklere oranla demokratik tutumlarının ve demokratik davranma eğilimlerinin daha yüksek düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

b) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumları, öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 9: Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

VARYANSIN KAYNAĞI	KT	sd	KO	F	P
Gruplararası	450.237	3	150.079		
Gruplarıçi	25853.939	405	63.837	2.351	.072
TOPLAM	26304.176	408			

Öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları Tablo 9'da ele alınmıştır. Buna göre; öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır [$F_{(3-405)} = 2.351$; $p > .05$]. Bu bulgu öğretmen adaylarının demokratik tutum ve eğilimlerinde sınıf düzeyinin etkili olmadığı şeklinde ifade edilebilir.

Tablo 10: Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

SINIF DÜZEYİ	SIRA	N	$\bar{X}$	S
Birinci Sınıf	1	133	91.1504	7.2879
İkinci Sınıf	2	104	89.2212	8.7344
Üçüncü Sınıf	3	81	89.5556	8.2143
Dördüncü Sınıf	4	91	91.7912	7.8790
TOPLAM		409	90.4866	8.0294

c) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumları, öğretmen adaylarının öğrenim türüne göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 11: Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Puanlarının Öğretim Türü Değişkenine Göre Farklılığı İçin t Testi Sonuçları

ÖĞRETİM TÜRÜ	N	$\bar{X}$	S	sd	t	P
Birinci Öğretim	165	90.81	7.45	407	.674	.501
İkinci Öğretim	244	90.27	8.41			

Öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının öğretim türü değişkenine göre farklılığına ilişkin t testi sonuçlarına Tablo 11'de yer verilmiştir. Yapılan bağımsız gruplar için t testi sonucuna göre öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğretim türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir [$t_{(407)} = .674$; $p > .05$]. Bu durumu ortalamalar da doğrulamaktadır. Öğretmen adaylarının ortalamalarına bakıldığında birinci öğretimde okuyan öğretmen adaylarının demokratik tutum ortalaması (=90.81) iken; ikinci öğretimde okuyan öğretmen adaylarının demokratik tutum ortalamasının (=90.27) olduğu görülmektedir. Buradan hareketle öğretmen adaylarının birinci öğretim veya ikinci öğretimde olmalarının demokratik tutumlarını etkilemediği belirtilebilir.

d) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumları, öğretmen adaylarının aylık gelir durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 15: Anne Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

AYLIK GELİR DURUMU	SIRA	N	$\bar{X}$	S
Okuma- Yazma Bilmiyor	1	54	91.6667	7.7460
İlkokul Mezunu	2	217	90.5899	8.4482
Ortaokul Mezunu	3	54	89.7593	6.1212
Lise Mezunu	4	48	88.5833	8.3585
Üniversite Mezunu	5	36	91.7222	7.7519
TOPLAM		409	90.4866	8.0294

f) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumları, öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo16: Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

VARYANSIN KAYNAĞI	KT	sd	KO	F	P
Gruplararası	98.889	4	24.722		
Gruplarıçi	26205.287	404	64.865	.381	.822
TOPLAM	26304.176	408			

Tablo 16'da öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre; öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının babalarının eğitim durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir [$F_{(4-404)} = .381$; $p > .05$]. Bu bulgu, öğretmen adaylarının demokratik tutum ve eğilimleri üzerinde babalarının eğitim düzeyinin etkili olmadığı şeklinde ifade edilebilir.

Tablo 17: Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

BABA EĞİTİM DURUMU	SIRA	N	$\bar{X}$	S
Okuma- Yazma Bilmiyor	1	33	91.7576	7.6405
İlkokul Mezunu	2	153	90.5163	8.5748
Ortaokul Mezunu	3	69	90.8116	6.3600
Lise Mezunu	4	86	90.2326	8.8818
Üniversite Mezunu	5	69	89.7941	7.4364
TOPLAM		409	90.4866	8.0294

g) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumları, öğretmen adaylarının ikamet etmiş oldukları bölgeye göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo12: Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Puanlarının Aylık Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

VARYANSIN KAYNAĞI	KT	sd	KO	F	P
Gruplararası	91.986	4	22.997		
Gruplarıçi	26212.190	404	64.882	.354	.841
TOPLAM	26304.176	408			

Tablo 12’de öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının aylık gelir durumu değişkenine göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre; öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının aylık gelir durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir [$F_{(4-404)} = .354$; $p > .05$]. Bu bulgu, öğretmen adaylarının demokratik tutum ve eğilimleri üzerinde aylık gelir durumunun etkili olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 13: Aylık Gelir Durumu Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

AYLIK GELİR DURUMU	SIRA	N	$\bar{X}$	S
380 TL ve Altı	1	36	91.3611	7.3801
380–750 TL	2	106	90.5566	8.5346
760–1000 TL	3	97	89.7938	7.6498
1000–1500 TL	4	105	90.4381	8.1511
1500 TL ve Üzeri	5	65	91.0000	8.0331
TOPLAM		409	90.4866	8.0294

e) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumları, öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo14: Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

VARYANSIN KAYNAĞI	KT	sd	KO	F	P
Gruplararası	334.919	4	83.730		
Gruplarıçi	25969.257	404	64.280	1.303	.268
TOPLAM	26304.176	408			

Öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre farklılığına ilişkin tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları Tablo 14’te ele alınmıştır. Buna göre; öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır [$F_{(4-404)} = 1.303$; $p > .05$]. Buradan hareketle öğretmen adaylarının demokratik tutum ve eğilimlerinde annelerinin eğitim düzeyinin herhangi bir etkisi olduğu ileri sürülebilir.

Tablo18: Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Puanlarının İkamet Edilen Bölge Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

VARYANSIN KAYNAĞI	KT	sd	KO	F	P
Gruplararası	489.671	6	81.612		
Gruplarıçi	25814.505	402	64.215	1.271	.270
TOPLAM	26304.176	408			

Öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının ikamet edilen bölge değişkenine göre farklılığına ilişkin tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları Tablo 18'de ele alınmıştır. Buna göre; öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının ikamet ettikleri bölgeye göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır [$F_{(6-402)} = 1.271$; $p > .05$]. Buradan hareketle öğretmen adaylarının demokratik tutum ve eğilimlerinde ikamet ettikleri bölgenin herhangi bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt probleminin analizinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenci konseyi seçimlerine katılma oranının cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğretim türü açısından gösterdiği değişim incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan betimsel analiz sonucu ulaşılan bulgular aşağıda verilmiştir:

a) *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenci konseyi seçimlerine katılma oranı cinsiyete göre nasıl bir değişim göstermiştir?*

Tablo 20: Seçimlere Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine İlişkin Betimsel Veriler

CİNSİYET	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Bayan	146	54.3
Erkek	123	45.7
TOPLAM	269	100.0

Tablo 20'de öğrenci konseyi seçimlerine katılan öğretmen adaylarının cinsiyetlerine ilişkin veriler ele alınmıştır. Buna göre öğrenci konseyi seçimlerine katılan öğretmen adaylarından 146 kişinin (%54.3) bayan ve 123 kişinin (%45.7) ise erkek olduğu görülmektedir. Bu durumun öğretmen adaylarının demokratik tutum ve eğilimleriyle paralellik gösterdiği verilerden anlaşılmaktadır (Bkz. Tablo 9). Diğer bir anlatımla bayanların erkeklere oranla daha fazla demokratik eğilimlerinin olduğu bulgusu öğretmen adaylarının öğrenci konseyi seçimlerine katılım oranlarında kendini göstermekte olup öğrenci konseyi seçimlerine katılan öğretmen adaylarının cinsiyetlere göre dağılımı arasında ortaya çıkan yaklaşık % 8.6'lık fark bu durumu doğrulamaktadır.

b) *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenci konseyi seçimlerine katılma oranı sınıf düzeyine göre nasıl bir değişim göstermiştir?*

Tablo 21: Öğrenci Konseyi Seçimlerine Katılan Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine İlişkin Betimsel Veriler

SINIF DÜZEYİ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Birinci Sınıf	114	42.4
İkinci Sınıf	47	17.5
Üçüncü Sınıf	70	26.0
Dördüncü Sınıf	38	14.1
TOPLAM	269	100.0

Öğrenci konseyi seçimlerine katılan öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine ilişkin bilgilere Tablo 21'de yer verilmiştir. Tablodan öğrenci konseyi seçimlerine katılan öğretmen adaylarından 114 kişinin (%42.4) birinci sınıf, 47 kişinin (%17.5) ikinci sınıf, 70 kişinin (%26.0) üçüncü sınıf ve 38 kişinin (%14.1) ise dördüncü sınıf öğrencisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu öğretmen adaylarının demokratik tutum eğilimleriyle karşılaştırıldığında ortaya bir zıtlık çıkmaktadır. Şöyle ki öğretmen adaylarının demokratik tutum ve eğilimlerinde sınıf düzeyine göre herhangi bir farklılaşma yokken (Bkz. Tablo 10 ve 11), öğrenci konseyi seçimleri katılım oranında farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda birinci ve üçüncü sınıf düzeylerinde katılımın toplamda %68.4'lük oranla daha yüksek, ikinci ve dördüncü sınıf düzeylerinde ise toplamda %31.6'luk oranla daha düşük olduğu dikkat çekmektedir.

c) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenci konseyi seçimlerine katılma oranı öğretim türüne göre nasıl bir değişim göstermiştir?

Tablo 22: Öğrenci Konseyi Seçimlerine Katılan Öğretmen Adaylarının Öğretim Türüne İlişkin Betimsel Veriler

ÖĞRETİM TÜRÜ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Birinci Öğretim	117	43.5
İkinci Öğretim	152	56.5
TOPLAM	269	100.0

Tablo 22'de öğrenci konseyi seçimlerine katılan öğretmen adaylarının öğretim türüne ilişkin bilgiler ele alınmıştır. Buna göre öğrenci konseyi seçimlerine katılan öğretmen adaylarından 117 kişi (%43.5) birinci öğretimde, 152 kişi (%56.5) ise ikinci öğretimde okumaktadır. Bu durum öğrenci konseyi seçimlerine katılan öğretmen adaylarının sınıf düzeyine ilişkin bulgularla benzerlik taşımaktadır. Diğer bir anlamıyla öğretmen adaylarının demokratik tutum ve eğilimlerinde öğretim türüne göre farklılık çıkmamışken (Bkz. Tablo 12), öğrenci konseyi seçimlerine katılım oranında %13'lük ikinci öğretim lehine bir farklılık çıkmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinin öğrenci konseyi seçimlerine yansımalarının, anne ve babalarının eğitim durumu, cinsiyet, aylık gelir, öğrenim şekli ve öğrenim gördükleri sınıf düzeyi gibi değişkenlere göre anlamlı düzeyde değişip değişmediği incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar aşağıda açıklanmıştır:

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir. Bu sonuç,

Büyükkaragöz (1995), Saracaloğlu ve diğ. (2004), Genç ve Kalafat (2008), Gömleksiz ve Kan (2008)'ın çalışmaları ile örtüşmektedir. Bununla birlikte, Genç ve Kalafat (2008) çalışmalarında cinsiyet değişkenine göre farklılığın kızların toplumun kültürel yapısından kaynaklanan baskılar nedeniyle yaşadığı zorluklar sonucu diğer bireyle-re karşı daha hoşgörülü bir bakış açısı geliştirmelerinden kaynaklanabileceğini ifade etmişlerdir. Bu sonuç öğrenci konseyi seçimlerine katılan öğretmen adaylarının cinsiyetlerine ilişkin verilerde de görülmektedir ve bu durumun her iki cinsiyetin demokratik kültür ve değerler açısından farklı toplumsal koşullarda yetişmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırma bulgularından öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı anlaşılmıştır. Genç ve Kalafat (2008) ile Tekin ve diğ. (2009) tarafından yapılan çalışmalarda da demokratik tutumun öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıfa göre değişmediği sonucuna ulaşmışlar ve öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğrenim gördükleri sınıf değişkeninden bağımsız olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca bu çalışmada öğrenci konseyi seçimlerine katılan öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre farklılaştığı ve birinci sınıfların katılım oranının diğer sınıf düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, öğretmen adaylarının üniversite eğitimleri boyunca demokratik kültür ve değerleri kazandırmaya yönelik derslerin demokratik tutumların kazandırılmasında etkili olmadığı şeklinde açıklanabilir. Öğretmen adaylarının, öğrenim şekillerine göre demokratik tutumları incelendiğinde, birinci ve ikinci öğretim öğrencileri arasında farklılık olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç Genç ve Kalafat (2007)'ın sonuçları ile farklılık göstermektedir. Araştırmanın sonuçlarından, ikinci öğretim öğrencilerinin, birinci öğretim öğrencilerine göre daha demokratik tutuma sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu sonuç, öğrenci konseyi seçimlerine katılan öğretmen adaylarının öğretim türüne ilişkin bilgilerle de örtüşmektedir. Diğer bir anlatımla öğrenci konseyi seçimlerine katılım oranı ikinci öğretim öğrencilerinde daha yüksek düzeydedir.

Öğretmen adaylarının annelerinin ve babalarının eğitim durumuna göre demokratik tutumlarına bakıldığında ebeveynlerin eğitim durumları ile öğretmen adaylarının demokratik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu sonuç, Genç ve Kalafat (2008)'ın çalışmalarıyla da paralellik göstermektedir. Onlar da çalışmalarında anne ve babaların eğitim durumlarının öğrencilerinin demokratik tutumları ve becerilerinde bir farklılığa neden olmadığını ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla anne-babanın eğitim düzeyinin, öğretmen adaylarının demokratik tutumlarına etkisinin olmadığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının aylık gelir durumuna göre demokratik tutumlarına bakıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda ailelerin aylık gelir durumlarının öğretmen adaylarının demokratik tutumlarını etkilemediği şeklinde açıklanabilir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu öneriler getirilebilir:

1. Demokratik tutum ve algılarını artırma adına öğretmen adaylarına lisans düzeyinde daha etkili bir eğitim verilmelidir. Bu eğitim gerek yeni derslerin ve farklı uygulamaların programa ilave edilmesi gerekse derslerde kuramın yanı sıra uygulamaya ağırlık verilerek bireylerde davranış değişikliğinin meydana getirilmesi şeklinde gerçekleştirilebilir. Bununla birlikte dersi veren öğretim üye/elemanlarının çalışma alanları da önemlidir. Bu bağlamda dersi alanda ihtisas sahibi kimselerin vermesi önem arz etmektedir.

2. Demokratik tutumun kazandırılmasında okul içi faaliyetlerin yanı sıra okul dışı faaliyetlerde önemli yer tutmaktadır. Bu bağlamda öğretmenlere ve velilere demokratik tutum ve davranışlar kazandırmak için üniversiteler tarafından çeşitli seminer ve düşünce atölyeleri düzenlenmeli ve demokratik bilinç ve anlayışın geliştirilmesi sağlanmalıdır.
3. Araştırmacıların deneyimleri öğretmen adaylarının öğrenci konseyi ve işlevlerine yönelik olarak bir bilgi eksikliği yaşadıkları yönündedir. Bu anlamda üniversite öğrencilerine oryantasyon çalışmaları ve çeşitli bölüm etkinlikleri aracılığıyla öğrenci konseyi, işlevleri ve yapılacakları etkinliklerle ilgili bilgi verilerek konsey faaliyetlerine katılmaları teşvik edilmelidir.
4. Planlanma ve uygulama düzeyinde bu araştırma bir giriş özelliği göstermektedir. Dolayısıyla ileriki araştırmalarda farklı üniversitelerde farklı branşlardaki öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile öğrenci konseyi seçimlerine katılma durumu arasındaki ilişki daha geniş bir örneklem grubuyla araştırılabilir. Ayrıca öğrencilerin demokratik tutumlarının öğrenci konseyinde yaptıkları uygulamalar, demokratik tutumlarının bu uygulamalardan etkilenme durumu gerek nicel gerekse nitel yöntemler aracılığıyla sorgulanabilir.

Kaynakça

- Ayhan Türkbay. R. (2005). **Üniversite Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Değerler Üzerine Bir Araştırma: Pamukkale Üniversitesi Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Akpınar, B. & Turan, M. (2004). "Avrupa Birliği Uyum Sürecinde İlköğretim Öğretmenlerinin Demokrasi ve Demokrasi Eğitimi Bakış Açısı" **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, Çanakkale.
- Bilgen, N. (1994). **Çağdaş ve Demokratik Eğitim, Ders Geçme ve Kredi Uygulaması**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Büyükkaragöz, S. (1989). **Türkiye'de Demokrasi Eğitimi ve Eğitim Programları**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara.
- Büyükkaragöz, S. ve Üre, Ö., (1994), **Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Demokratik Tutumları Araştırması**, **Demokrasi Gündemi, Türk Demokrasi Vakfı Bülteni**, Sayı, 19, s: 29-41.
- Blair, H., (2003). *Jump - Starting Democracy: Adult Civic Education and Democratic Participation in Three Countries*. **Democratization**, 10 (1), pp. 53-76.
- Çepni, S., (2007). **Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş (Gözden geçirilmiş baskı)**, Trabzon, Celepler Matbaacılık.
- Davies, L. (1999). *Comparing Definitions of Democracy in Education*, **Compare**, 29 (2), pp. 127-140.
- Çankaya, D. & Seçkin, O. (2004). *Demokratik Değerlerinin Benimsenmesi Açısından Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Görüş ve Tutumları*, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, Çanakkale
- Doğanay, A. (1997). *Türk Politik Kültürü ve Gençliğin Eğitimi*, **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2 (16), 51-61.
- Doğanay, A., Çuhadar, A. ve Sarı, M. (2004). *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Demokrasi Anlayışlarına İlişkin Algularının Değerlendirilmesi*, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, Onsekiz Mart Üniversitesi Yay, s. 362-373.
- Erçoşkun, M. H. ve Nalçacı. A. (2008). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Beceri ve Demokratik Tutumlarının İncelenmesi*, **Millî Eğitim Dergisi**, Sayı: 180, s. 211-212.
- Genç, S. Z. ve Kalafat T. (2007). *Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle Problem Çözme*

- Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 22, s. 19-21.
- Genç, S. Z. ve Kalafat T. (2008). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 19, s. 119-222.
- Genç, S. (2010). *A Study On University Youth In Regard To Their Democratic Attitude and Behaviours*, **Eğitim Araştırmaları Birliği Derneği II. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Kongre Bildirileri Özet Kitabı**, 29 Nisan-2 Mayıs 2010, Antalya.
- Garrison, W.H. (2003). *Democracy, Experience and Education*, **Phi Delta Kapan**, March: 3, pp. 525-529.
- Greenberg, P. (1992). *Why Not Academic Preschool Autocracy or Democracy in the Class*. **Young Children**, 47, pp. 54-63.
- Gömleksiz, M. N. ve Kan A. Ü., (2008), *Eğitim Fakültesi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programına Kayıtlı Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlarının Değerlendirilmesi*, **Milli Eğitim Dergisi**, 178 (1), ss. 44-64.
- Gürbüz, G. (2006). **İlköğretim 7.ve 8. Sınıflarda Vatandaşlık Bilgisi Dersinde Demokrasi Eğitimi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Kaptan, S., (1998), **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri**, Tek Işık Web Ofset Tesisleri, Ankara.
- Kuzgun, Y. (2000). **Eğitimde Kendini Gerçekleştirme, Sınıfta Demokrasi**, (Ed. Ali Şimşek), Eğitim Sen yayınları, Ankara.
- Karlı, M. D. (2006). **Etkili Okul Yöneticiliği**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Karahan, T. F., Sardoğan M. E., Özkamal Eyüp. ve Dicle N. (2006). *Öğretmen Adaylarında Demokratik Tutum, Neurotik Eğilimler ve Kendini Gerçekleştirme*, **H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)**, s. 155-158.
- Karadağ, E., Baloğlu, N. ve Yalçınkayalar, P. (2006). *İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Demokratik Tutumları ile Öğretmenlerin Demokratik Değerleri Üzerine İlişkisel Bir Araştırma*, **Değerler Eğitimi Dergisi**, 4 (12), s. 65-82.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). **İnsan ve İnsanlar**, Evrim Basım, İstanbul.
- Kıncal, R. Y. (2000). *İlköğretim Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratiklik Düzeyi*, **II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 10-12 Mayıs 2000. On Sekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale.
- NCSS, 1992, **The Social Studies Professional: National Council For The Social Studies**, January-February, Washington, DC.
- Rowland, S. (2003). *Teaching for Democracy in Higher Education. Teaching in Higher Education*. 8 (1), pp. 89-109.
- Saracaloğlu, A.S., Evin, İ. ve Varol, S.R., (2004) "İzmir ilinde Çeşitli Kurumlarda Görev Yapan Öğretmenler ile Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma", **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, Kasım 2004, 4 (2), ss.335-364.
- Tekin, M., Yıldız, M., Lök, S. ve Taşgın, Ö. (2009). *Beden Eğitimi ve Spor Yükseköğretiminde Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Çeşitli Değişkenlerine Göre Demokratik Tutum Düzeylerinin İncelenmesi*, **Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3, s. 219-223.
- Tezgel R., (2008), **Yeni İlköğretim Programlarında İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Kentlilik Eğitimi**, Araştırma Yayınları, Ankara.
- Yeşil, R. (2002). **Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**, Nobel Yayınları, Ankara.
- YÖK (2005). **Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği**, Resmi Gazete Tarihi: 20.09.2005 Resmi Gazete Sayısı: 25942.
- Yurtseven, R. (2003). **Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Demokratik Tutumları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

EK 1: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEMOKRATİK TUTUM ÖLÇEĞİNE VERDİKLERİ CEVAPLARA İLİŞKİN BETİMSSEL VERİLER

Tablo 24: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Ölçeğine Verdikleri Cevaplara İlişkin Betimsel Veriler

DEMOKRATİK TUTUM SORULARI	CEVAP TÜRLERİ										TOPLAM	
	Kesinlikle Katılıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	1. Her birey yaşadığı toplumdun sorumludur.	17	4.2	26	6.4	33	8.1	95	23.2	238	58.2	409
2. Bireyler her türlü düşünce ve fikirlerini özgürce açıklayabilmelidir.	5	1.2	11	2.7	53	13.0	103	25.2	237	57.9	409	100.0
3. Toplumda her türlü düşüncenin teşkilatlanmasına izin verilmelidir.	76	18.6	60	14.7	140	34.2	83	20.3	50	12.2	409	100.0
4. Demokratik hak ve özgürlüklerimizi rahatça kullanamıyoruz.	21	5.1	52	12.7	126	30.8	94	23.0	116	28.4	409	100.0
5. Her zaman ve her yerde kadın ve erkek eşittir.	24	5.9	54	13.2	92	22.5	103	25.2	136	33.3	409	100.0
6. Demokratik hayat yasalarla korunmalıdır.	5	1.2	9	2.2	26	6.4	97	23.7	272	66.5	409	100.0
7. Fikir ve vicdan hürriyetine aykırı olan sansürler kaldırılmalıdır.	13	3.2	24	5.9	84	20.5	102	24.9	186	45.5	409	100.0
8. Farklı düşünce yapısına sahip bireylerle ilişki kurmak kültürel bir zenginliktir.	14	3.4	7	1.7	45	11.0	123	30.1	220	53.8	409	100.0
9. Farklı düşünce, fikir, din ve hayat tarzları toplumun her kesiminde hoş karşılanmalıdır.	10	2.4	15	3.7	68	16.6	120	29.3	196	47.9	409	100.0
10. Evlendikten sonra da kadınlar kendi (kızlık) soyadını kullanabilmelidir.	40	9.8	51	12.5	72	17.6	109	26.7	137	33.5	409	100.0
11. Millî ve manevî değerlere saygısızlık eden hapisle cezalandırılmalıdır.	190	46.5	103	25.2	74	18.1	22	5.4	20	4.9	409	100.0
12. Siyasi liderlere her yönüyle itaat edilmelidir.	27	6.6	49	12.0	100	24.4	113	27.6	120	29.3	409	100.0
13. Polis her zaman farklı görüşlere dayalı sosyal, kültürel ve dini faaliyetleri takip etmelidir.	102	24.9	117	28.6	110	26.9	50	12.2	30	7.3	409	100.0

14. Ailemizde ve çevremizdeki büyüklerimize daima itaat etmeliyiz.	120	29.3	102	24.9	122	29.8	54	13.2	11	2.7	409	100.0
15.Sivil-toplum kuruluşları demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır.	12	2.9	18	4.4	94	23.0	133	32.5	152	37.2	409	100.0
16.Bireyin kendi fikirlerini başkalarınınkinden üstün görmesi doğaldır.	61	14.9	89	21.8	133	32.5	87	21.3	39	9.5	409	100.0
17.Demokrasilerde birey meşru olarak bazen hukuk kurallarına uymayabilir.	39	9.5	86	21.0	130	31.8	105	25.7	49	12.0	409	100.0
18.Çoğunluğun kararı zaman demokratiktir.	42	10.3	93	22.7	129	31.5	78	19.1	67	16.4	409	100.0
19.Demokraside azınlıklar bütün haklara sahip olmalıdır.	91	22.2	100	24.4	91	22.2	66	16.1	61	14.9	409	100.0
20.Siyasi ve kültürel çatışmalar demokrasi ile çözülebilir.	23	5.6	28	6.8	98	24.0	119	29.1	141	34.5	409	100.0
21.Özel hayatın sınırları medya tarafından aşılmamalıdır.	16	3.9	19	4.6	51	12.5	91	22.2	232	56.7	409	100.0
22. Demokrasilerde medya her bakımdan özgür olmalıdır.	55	13.4	79	19.3	117	28.6	84	20.5	74	18.1	409	100.0
23.Bir tartışmada fikirlerimin karşımdakini rahatsız edeceğini bilsem de söylemekten çekinmem.	27	6.6	33	8.1	118	28.9	104	25.4	127	31.1	409	100.0
24. Kendiminkinden farklı görüş ve düşüncelere sahip olan biri ile tanışmaktan hoşlanmam.	123	30.1	145	35.5	64	15.6	51	12.5	26	6.4	409	100.0
25. Aynı görüşte olmadığım bireyleri dinlemekten nefret ederim.	20	4.9	43	10.5	48	11.7	157	38.4	141	34.5	409	100.0
26. Benim dışımdakilerin ne yaptığı, ne söylediği beni hiç ilgilendirmez.	23	5.6	35	8.6	63	15.4	128	31.3	160	39.1	409	100.0

PROSPECTIVE SOCIAL STUDIES TEACHER'S DEMOCRATIC ATTITUDES IN STUDENT COUNCIL ELECTIONS (SAMPLE OF GAZI UNIVERSITY)

Zihni MEREY*

Selahattin KAYMAKÇI**

Gökçe KILIÇOĞLU***

Abstract

The aim of this study is to figure out the reflection of prospective social studies teachers' democratic attitudes on student council elections. Descriptive method was used in this study. Within this context, the study was conducted with 409 prospective social studies teachers who were studying as first, second, third and fourth year undergraduate students in Gazi University, Gazi Faculty of Education in the 2009-2010 academic years. "Democratic Attitude Scale", developed by Genç (2009), and signature specimen of prospective social studies teachers were used to collect data. The collected data were analyzed with SPSS 10.0 packet programme by using descriptive analysis, independent sample t-test and one-way ANOVA. Results of the study showed that democratic attitude level of the prospective teachers differed significantly in terms of sex variant, but educational level of parents, monthly income, education style and year did not have a remarkable effect on their democratic attitudes.

Key Words: Prospective Social Studies Teacher, Social Studies, Democratic Attitude, Attitude Scale, Student Council.

* Research Assistant; Gazi University Gazi Faculty of Education, Department of Primary School Teaching,

** Dr.; Karadeniz Technical University, Fatih Faculty of Education, Department of Primary School Teaching,

*** Research Assistant; Gazi University Gazi Faculty of Education, Department of Primary School Teaching